

УКРАЇНСЬКИЙ АРХІВНИЙ ФОНД
ІМЕНІ МИКИТИ ШАПОВАЛА
Дар Инж. Сави Зеркала

У. П. С. Р.

ЗАКОРДОННА ОРГАНІЗАЦІЯ.

ПІШФАДНИК

до

наукової суспільно-політичної підготовки.

-ооо-

I

Лист М.Ю. Шаповала до товаришів

6/ХІ 1927 р.

Шановні Товариші !

Ми розпочали таку величезну працю, як організація Робітничого Університету. Це дуже відповідальне підприємство, а ще більше відповідальне тому, що воно твориться і будується на коштах українського робочого люду взагалі і робітників з Америки з окрема.

Вічною заслугою нашої партії буде не те, що ми взяли ініціативу в творенні Робітничого Університету, а те - коли ми його споручимо у всій величч, поставимо на ноги, справді наповнимо живим науковим змістом та коли українські робітники знайдуть в нім джерело чистого знання, реальну і ширю підтримку для їх життя.

Через те ми мусимо поцбати, щоб Роб.Ун. був організований добре: щоб всі курси були написані науково і фахово та популярно.

Означе е ще одна вимога, без якої наш Роб.Ун. не зможе існувати: це - знання кожним лектором суспільних наук в глибокому узагальненні - в соціологічному.

З вищих буржуазних шкіл в Європі студенти виходять без знання соціології - тому такі люде не могли-б викладати курсів Роб. Ун-ту, особливо на факультеті громадознавства.

Без соціології не можна розуміти політики взагалі, а українознавства і громадознавства з окрема.

Це е основна засада.

Хто не знае соціології, той не може дати справжньої науки про якісь суспільні справи: ні про економіку, ні про право, ні кооперацію, ні педагогіку, ні історію, ні письменство, ні мистецтво і т.д.

Те, що дають люде, що скінчують виші школи /у нас люблять одрізняти ще "високі" школи/, має з наукою мало спільного та й то лише в області, сказати-б, чистої техніки якоїсь справи, а не її суспільної природи і значіння.

Що-б нам справді добре поставити Роб.Ун-т на основах справжньої науки, мусить кожний лектор, інструктор, організатор знати передовсім теорію самої науки. Через те я прошу всіх товаришів, що почувать в собі нахил до науково-лекторської праці і бажають прилучитися до праці в Робітничому Університеті, зайнятися систематичною підготовкою до цієї ролі, починаючи якраз з питання про організацію науки і свідомости.

I. Про науку, її класифікацію, мети і ин. можна добре познайомитись з слідуєчих книжок:

1. Проф. Берг: Наука /рос./ ✓
2. " Radl: Věda /чеш./ ✓
3. " Goblot: Les systemes de sciences /фрац./
4. " Masaryk: Konkrétní logika /чеш./ ✓
5. " Becher: Natur- und Staatswissenschaften /нім./

II. Студії над теорією науки обов'язково потягнуть до вивчення основних проблем гносеології /теорії пізнання/, логіки і психології.

Раджу познайомитись з основними течіями в гносеології по кількох підручниках різних "Вступів до філософії", але при тім треба знати, що проблему пізнання філософськи рішити все-таки не можна: філософія береться чисто спекулятивно, орудуючи лише формально-логічними висновками з самовільних "принципів", вивести погляд на відносини між суб'єктом /тим, хто пізнає/ і об'єктом /тим, що пізнається/.

Отже перехід до експериментальної психології е неминучий, щоб почати глибше вивчення функцій нервової системи і мозку - це все з метою, щоб дізнатись, як творяться поняття.

Ви змушені будете зупинитись над наслідками роботи знамениті

американської школи "Бігевіоризму" і російської школи рефлексології.

Підручники психології: Д ж е м с а /Психологія/, а також W a t s o n ' a /Психологія, як наука про поведінку/, М а с Д о u g a l l ' a /Психологія поведінки/ і праці з рефлексології - П а в л о в а , Б е х т е р с р е в а і їхньої школи - дадуть Вам основні знання про те, що називається психикою і про поведінку людини. Оdkриється новий цікавий світ: як твориться людська свідомість, як розвивається вона і як виявляється, цеб-то лише після цього Ви зрозумієте, що таке людська поведінка і чим вона стимулюється.

Тут Ви одержите знання, які дадуть Вам змогу увійти в соціологію, як науку про суспільну поведінку людини.

Твори: W a t s o n ' a і M a s D o u g a l l ' a є в рос. перекладі, окрім того M a s D o u g a l l ' a є в чеському: Psychologie chování Джемс є в рос. перекладі. З читання цих книжок пізнаєте ширшу бібліографію і зможете поглибити студії.

Всликою допомогою були-б Вам такі російські книжки проф. Вагнера: Зоопсихологія, проф. Кашкаров: Рефлекси у животних и человека.

Люде, що йдуть до вищих шкіл з освітою середніх технічних шкіл, як правило, не мають поняття ні про психологію, ані навіть про науку логіки. Тому підготовка з логіки є р і ш у ч о п о т р і б н о ю , інакше не можна розуміти принципів класифікації в усіх областях науки. Я звертаю увагу спеціально на цей пункт: класифікація явищ суспільних і всяких інших вимагає уяснення логічних категорій, без котрих наукове думання не можливе.

III. Соціологія в цей час наближається до синтезу: я думаю, що вяснення природи суспільного явища вже очевидне, і цей здобуток соціології лягає фундаментом громадознавства. Що-до теоретичної соціології я раджу в першу чергу штудіювати:

1. Проф. С о л н ц е в : Введеніє в полит. економію /тут подається перелік теорій соціально-економічного явища взагалі і економічно-соціального зокрема/.

2. Проф. С о р о к и н : Система соціології, 2 томи, в яких є теорія соціального явища і персьвчено аналіз форм і суспільних відносин - книжка дуже корисна взагалі і бібліографією зокрема.

3. Проф. П а р к і Б у р д ж е с /англ./: Вступ до соціології, 2 томи /Перший том є в польському перекладі/.

4. Проф. фон - В і з е /німецьк./ Загальна Соціологія /розглядає форми суспільн. відносин, незабаром вийде 2-й том про суспільні групи/.

5. Б у г л е і Р а ф о л ь т /по-франц./ Підручник соціології.

6. З і м м е л ь /нім./ і Р о с с /амер./ - твори їх дають основу теорій про форми суспільних відносин.

7. Проф. Халупний /чеш./ Засади соціології /I-й том його системи/.

8. Проф. Блага: а/ Місто /чеш./
б/ Соціологія робітника і селянина.
в/ Соціологія дитинства.

Твори Благі заслуговують великої уваги.

9. К а р е е в : Введеніє в изученіє соціології.

10. Б у х а р и н : Марксистская соціологія.

II. Показчики соціологічної літератури:

а/ російськ: Тахтарев - Соціологія

б/ франц: Бугле - Провідник для студентів в соціології.

в/ німецьк: фон-Візе - Wegweiser für Soziologie

г/ італійськ: Міхельс - Італ. соціологія /в III-IV аб. Сусп./

д/ чеськ - бібліографія в творах Халупного і Благі

е/ укр. - моя стаття в "Česká mysl " IV. 1927.

В цих показниках Ви знайдете вслику літературу, окрім англо-американської, про яку я можу кавати вказівки на бажання. /Раджу використати огляч П. Сорогіна/ в "Čes. Mysl ", січень 1926 р./

IV. Після вступних студій треба перейти до огляду і с т о - р і ї с о ц і о л о г і ч н и х д о к т р и н, щоб уявити обсяг і напрями літаретури та виробити певне критичне відношення до неї. Радив би звернути увагу на такі книжки:

1. Проф. Хвостов: Соціологія, ч. I / історія соціол. доктрин /.
2. " М. Ковалевскій: Современние социологи.
3. " М. Ковалевскій: Соціологія, т. I.
4. " П. Барт: Філософія історії, як соціологія / по-нім. /
5. " А. Small: Походження соціології / англ. /
6. " Squilasse: Підручник соціології / італ. і нім. /
7. " фон-Візе: Соціологія, її проблеми і періоди / нім. /

При вивченні історії соціол. доктрин вражає зразу велика кількість шкіл і течій в соціології. Побачите, що є школа механістична, органічна, геогр-етнографічна, расова, психологічна, економічна, біологічна і т.д., але це вже більше наслідок минулого, коли було так багато шукань, ніж сучасного, коли видно вже перемогу реалістично-наукового напрямку.

Під видом "соціології" раніш з'являлось багато всячини, котра через нерозуміння авторами предмету соціології приймалась навіть за соціологію, але тепер такі твори цікаві хіба лишень з погляду на те, як люде помилялись.

З творів Зіммеля, Росса, Ваксвейлера люди вже вишукували теорію форм суспільних відносин і це вже привело на правдивий шлях, що саме тепер торується в науці соціології. Фон-Візе, напр., намітив цікаву систему, а проф. Сорокин дав аналіз соціального явища і опис форм суспільних взаємочинностей, однак глибші підстави для розвитку соціології дають американські бігевіористи і російські рефлексологи / Павлов, Бехтерев і ин. / . Соціологія будується, як о б е к т и в н а наука і цим кладеться кінець "психологізмові" і метафізиці, що мали в соціології таке значіння, як нарочній фольклор в поясненні законів природи.

У. Найтрудніша частина в соціології: с у с п і л ь н а д і н а м и к а або суспільний процес, який розвивається під впливом різних факторів. В залежності від того, скільки факторів кладуть учені в основу, як рухів процесу, теорії діляться на:

- а/ моністичні - о д и н фактор / економіка або дух, або географ., біолог., наподоблення у Тарта і т.д. /
- б/ дуалістичні - д в а фактори, напр., економіка і ідеї.
- в/ плюралістичні - к і л ь к а факторів.

Я тримаюся плюралістичної теорії: відповідно числу основних стимулів людської діяльності / інстинктів / розвиваються і форми еднання людей чи боротьба: з потреби ж и в л е н н я розвивається

- діяльність господарська і різні форми економ. організації,
- з потреби захисту тіла - житло і одяга,
- з потреби розмноження - родина, шлюб, і безчисленні форми на ґрунті полових відносин,
- з потреби самоохорони - акти і форми захисту і насильства,
- з потреби колективного порядку - політичні форми.

Звести ці потреби до однієї - напр., економічні відносини - не можливо з огляду на їх гетерогенність і тому напр. марксизм, яко моністична теорія, не витримує критики.

Суспільний процес треба розглядати принаймні в трьох аспектах:

- а/ к у л ь т у р н о м у / організація і розвиток свідомости /
- б/ г о с п о д а р с ь к о м у / організація харчування, житла, одягу /
- в/ п о л і т и ч н о м у / організація порядку і взаїмовідносин в суспільстві /.

Ясно, що до а ми відносимо організацію шкільництва, дослідної науки, виховання поколінь; також релігія і мистецтво. До б - економічний процес: продукція, розподіл, обмін / те, що вчить політична економія / . До в - держава, партія і ин.

Література колосальна.

Треба познайомитись з творами Тарта, Уорда, Гіллінгса і раніш згаданих. Що-до економіки - з творами модерних економістів, з ок-

рема з Марксом. Література про політичні форми організацій і вічності також велика.

У. С у с п і л ь н а г е н е т и к а або генетична соціологія потрібна, щоб уявити еволюцію окремих груп і форм суспільства. Суспільство людське можна розглядати до певної міри як "продовження" організації природи. Коли проштудіювати форми колективного співжиття в царстві рослин /фіто-соціологія/ і тварин /зоо-соціологія/, то багато можна зрозуміти з життя людей і пізнати те, що коли "колективизм" є в природі, то не може ж бути, щоб люди не мали вроджених колективних форм існування.

Соціальний інстинкт, як вроджений гін, безумовно заложений в людях. Ця ідея є важною для розуміння деяких суспільних форм.

Треба проштудіювати принаймні:

Моріс: Rostlinná Sociologie /чеш./
Мерзозов: Учення про ліс /рос./
Веклінаса; Соціальне життя тварин /є рос.переклад/
Алвердес: Tiersociologie /нім./ - тут є докладна бібліографія питання.

Студії над еволюцією суспільства вимагають вяснення 4-х основних форм суспільства: тотемизм, рогове суспільство, феодалне і капіталістичне. З погляду економічної класифікації: господарство доби двора, господарство доби міста, господарство національне /в межах держави/ і світове.

Лише в цих студіях розкриється загадка суспільної диференціації, щоб-то р о з в и т к у

Треба читати:

Грушевський: Початки громадянства /доволі слаба книга/
Тажтаров: Очерки форм розвитку обществ. жизни, 2 томи.
Твори: Дюркгейма, Кунова, Енгельса, Вундта, Зібера і ин.
Збірник: Первобитное общество.

VII. Лише після цього Ви зможете с в і д о м о підійти до вивчення українського народу, щоб-то до конкретного розуміння "становища на Україні". Сучасна українська інтелігенція в більшості зовсім не р о з у м і є стану річей на Укр. На жаль, соціалісти майже не роблять винятку з цього сумного правила: соціологічно не мислять, а тому й не уявляють конкретно - в чім власне загадка нашої неволі. Говорять про гніт, але не уявляють з м і с т у і ф о р м и гноблення, тому й не розуміють політики науково, щоб-то реально.

Подібне з темними людьми: вони відчувають біль, але не знаючи п р и р о д и болю /причини виникнення, симптомів, перебігу і ин./, не знають, як треба од його позбавитись.

Я хочу, щоб Ви найбільше зупинились на що-йно тепер висловленій думці: б е з н а у к о в о г о з н а н н я с у с п і л ь с т в а н е м о ж л и в а р е а л ь н а п о л і т и к а. Неможливе так само і правильне розуміння проблеми в и х о в а н н я і к у л ь т у р а. А без цього - нема надій на те, щоб стати добрим політиком і взагалі "відповідальною" людиною.

Чому селянин, робітник і пів-інтелігент /більшість тих, що кінчають "високі" школи відносяться фактично до пів-інтелігентів/ не може виконувати керуючої ролі в політ. житті?

Десятки і сотні мільйонів таких людей політично пасивні тому, що не мають наукового уявлення про закономірності суспільного процесу.

Пів-інтелігент аж чоти не стане реальним і свідомим політиком, доки не стане у ч е н и м т е х н и к о м в соціології. "Намацкування" життєвих форм виявляється в дрібному політичному емпіризмі /спробах навмання, без знання закономірностей/.

Власне, метою нашої самоосвітньої, соціологічної праці є боротьба з дрібним політичним емпіризмом.

Вивчення України включає в себе:

а/ вивчення території /ширше - природних умов існування укр-ця/;
б/ в и в ч е н н я с о ц і я л ь н о ї с т р у к т у р и України, як єдиний шлях до пізнання соціального оточення для індивідів. Яке значіння має цей предмет, видно з того, що: хто не знає со-

ціальної аналітики /статистиці суспільства/, той не зможе вивчити соціальної структури України і не зможе зрозуміти соціального процесу на Україні, а це значить - не знатиме і не розумітиме форм залежності укр. народу від його гнобителів; між иншим - не зрозуміє напр. моєї теорії про колоніальну природу неволі України.

Повторяти, що "Україна колонія" зможе кожна людина по закону наполювання, але розуміти зможе тільки соціологічно освічена людина;

в/вивчення спеціальних скупин і груповань на Україні - професій, класів, партій і особливо сел і міст - дасть необхідну соціологічну аргументацію; лише після цього член партії добре розбиратиметься в політичній літературі і зразу бачитиме, яка стаття написана добре і правильно, а яка хоч не добре, але правильно, а яка і недобре і неправильно /більшість сучасної укр. політичної літератури, в часописах чи книжках, пишеться дуже слабо, без жадного змісту - в цьому розгадка того, чому українською політичною літературою майже ніхто не цікавиться ані внутрі укр. громадянства, ані зовні: вся ця література що-до науковости нагадує балачки темних селян про устрій світу/; корінь цього явища в тім, що укр. інтелігенція збирає свої поняття шляхом наполювання з свого бідного оточення, а не шляхом науково-критичної переробки понять і вивчення явищ;

г/вивчення инших групувань України розкриє механіку їх поведінки, і лише після цього можна будувати систему політики, як систему певних засобів і заходів, доцільно направлених на подавлення і спаралізування противника та на скріплення власних позицій.

Коли до цього /соціологічного вивчення України/ додати ще вивчення сусід - Росії, Польщі, Румунії, жицівства і т.д., то ми зможемо цілковито розкрити, як природу нашої соціальної неволі, так і установити логічно систему боротьби проти неї.

VIII. Отже тільки в цей момент ми зможемо розпочати будування теорії української політики. Від теорії політики, котра угрунтовує мету і шляхи до неї, треба одріжнати мистецтво політики, техніку політичної праці і боротьби. Це досягається лише практикою. Але добра практика приходить лише при умові доброї теоретичної підготовки. Слюсарь хоч би 50 літ практикувався, але не стане інженером-конструктором доти, доки не перейде теорії. Тому, як бачите на цьому прикладі, практика без теорії має дуже обмежене значіння. В суспільних науках засвоєна теорія вже передумовлює практику: коли Ви теоретично вивчили сусп. структуру і засвоїли теорію політики, то вже будете підходити до явищ з розумінням їх. Людина, що ні разу не головувала на збрмах і не бачила, як це робиться - не зможе зробити при головуванні ні одного кроку і руху без показу. А людина, що знає теорію взаємочинности і т.й. орієнтується легше і після 1-2 спроб вже почуватиме себе певно. Політична практика мусить в себе включити практичне розпізнавання всіх форм поведінки індивіда і груп, всіх технічних прийомів впливання на волю инших людей. Сугґестія і гіпноз, залякування і вихвалявання, правда і брехня, шпіонаж і секрети, умовні норми поступування і неспоцівані кроки - все це є технічний матеріал, яким орудують в політичній боротьбі. Навчитись розпізнавати це не можливо без знання біології і психології. Через те політика, як теорія і мистецтво, є незвичайно складним явищем і тяжким до осягнення предметом.

Пропаганда і агітація - велике мистецтво, котре як і всяке мистецтво, вимагає великих вправ.

Що можна сказати і як сказати, а чого не можна говорити - це така тонка річ, що вимагає великої науково-критичної роботи від того, хто хоче вести відповідальну політику. Я, напр., помітив, що багато товаришів, навіть маючи оригінальні думки, не вміють їх висловити, попадаючи при першому слові в полон емоції страху. А при критиці становища річей так само попадають в полон емоцій і, починаю-

чи промову, не знають зарані чим сунуть її. З науки відомо, що емоції є чудовою підтримкою для виконання якогось діла, для вчинку, але треба вміти опанувати своїми емоціями і викликати емоції у слухачів, щоб досягти мети. Я сам дуже довго не вмів прилучно говорити через свій темперамент /сильні емоції/, але теоретично-науковою працею розкрив природу власних почувань і згодом навчився регулювати емоції, розум і волю. Мені здається помилковою думка про те, що промовляти можна лише від врожденного хисту. Вроджені є лише інстинкти і емоції, а хист здобувається шляхом утворення звичок /в психологічно-науковому розумінні/.

Через це я й настоюю, щоб товариші в ч и л и с я політиці.

В українській літературі про політику є лише один /перекладний/ твір:

Христіансен: Теорія політики.

Є багато на чужих мовах: англійській, німецькій, італійській. Російська і чеська література бідна теоріями політики. Взагалі, теорію політики можна написати лише на основі соціології, біології і психології, вивчивши фактори людської поведінки.

Другою важною прикладною наукою, основаною на соціології, є п е ч а г о г і я, або теорія виховання людини. І політика і педагогія, як практичні дисципліни, передполагають м е т у, яку ставить свідома людина, і ряд заходів і впливів, якими вона н а х и л я є другу людину чи людей своїй волі. Без серйозної підготовки в області соціології не можлива ані добра політика, ані добра педагогія.

Навколо себе в українському громадянстві бачимо примітивно-стихійну політику і педагогію, що випливає з одного джерела - н а п о - ц ю б л ю в а н н я.

До прикладних дисциплін соціології відносяться ще: теорія охорони народного здоров'я, організація суспільного контролю /судівництва і ин./, теорія війська, теорія державної і міждержавної політики.

IX. На ґрунті попередніх студій розкриється перел Вами природа с о ц і я л і з м у і засади соціалістичної політики. Переловсім с о ц і я л і з м, як н а у к а. Виявиться головне, що соціалізм є своєрідною теорією с т а т и к и і д і н а м і к и суспільства: він аналізує суспільні групи /статика/, розкриває їх відносини в області праці /динаміка/, пояснює виникнення і розвиток суспільних груп /генетика/ і при тім стежить пильно відносини в и з и с к у одними групами других, розкриває рушійні сили цього визиску.

Значить, соціалізм є певна с о ц і о л о г і ч н а д о к т р и н а. Тут він виступає, як о б е к т и в н а н а у к а. В цій області він розкриває штучність, маскування, недоговорювання, помилки в соціологічних концепціях учених, які с у б е к т и в н о с т о - я т ь за інтереси пануючих групувань /класів і націй/, цеб-то вказує субєктивизм буржуазних учених і тому називає їх роботу "буржуазною наукою", котра в своїх логічних висновках є о п р а в д а н н я м сучасного устрою, нацанням йому "вічності", "незмінності".

Але соціалізм в своїй політиці стає на ґрунт і н т е р е - с і в соціально-низчих групувань, поневолених /класів і націй/ і тут вже стає субєктивним, як кожна людська м е т а.

Соціалізм, як політика теоретична стоїть на науковому ґрунті, а соціалізм, як боротьба і організація є субєктивним, властивий людам, що н а у к о в о переконалися в справедливості його м е - т и. І не лиш науково: неграмотним людям він промовляє не до голови, а до серця - до і н т е р е с і в. Через те робітники і селяни часто стають "соціалістами", але це треба розуміти умовно.

Дійсним соціалістом є лише той, що не лише етично, але й науково /соціологічно/ прийшов до соціалізму, як теорії.

Соціалізм, не засвоєний теоретично-науково, тримається слабо: його можуть розвіяти нові обставини: напр., багато українських с.-рів, навіть членів ЦК, дуже легко зрікалися своєї ідеології /у їх її не було!/ і переходили в інші табори під впливом і н - т е р е с і в, а н е п е р е к о н а н ь. Ці люде по суті не були соціалістами.

Д і й с н о - з а с р о е н о ї н а у к о в о ї думки людина зріктись не може /приклад Галілея/.

Змінюється лише те, що засвоєне шляхом **наподроблення**: замість одного наподроблюється друге, але науково-критично здобутого знання зріктись органічно не можна.

Хоч би як Ви запевняли себе і мене, що Ваші сьогощні переконання є тверді, то все таки ми мусимо знати, що коли вони є продукт наподроблення, то вони легко зміняться під впливом нових обставин, впливів, сугестій і т.п. Лише тоді, коли вони стають продуктом науково-критичного засвоєння - вони будуть твердими і підлягати тимуть собі й інших людей.

Загально-відомий факт, що молодіж з часом змінює свої переконання: це є певний показник, що молоді переконання були продуктом **наподроблення**, а що нові обставини /нове оточення/ підпорядкували собі людину. Це все значить: **закони наукового думання не змінюються, а вражіння змінюються.** Ідеї дужі тільки тоді, коли засвоєні /вироблені/ **науково**, а не переняті емоціонально. По скільки соціалісти займаються соціалізмом в більшості, як **політикою**, то вони живуть і діють суб'єктивно і легко змінюють погляди, але ті соціалісти, що займаються соціалізмом і як **наукою** - твердіші. Хто це знає, той, напр., легко не повірив Грушевському, що він став с-ром /він ніколи не займався соціалізмом, як **наукою**!/. Соціалісти, не глибокі теоретично, легко міняють погляди. Порівняйте Каутського і...Винниченка.

Через все вищесказане, я розумію наші завдання перетворити, як завдання **самоосвітні**, як **необхідність теоретично кожному** вивчити **соціологію**, щоб цим шляхом скріпити себе науково, як соціаліста. Соціалістом-політиком стане кожний шляхом практики, але соціалістом по суті можна стати лише шляхом науки.

Той товариш, що не штудіює науково-теоретично науки про суспільство і при тім не бере участі в практичній партійно-соціалістичній праці, по закону соціальної динаміки є кандидатом на **відхід від соціалізму**. Обставини його штурхатимуть /він живе в буржуазному оточенні! /геть від соціалізму і він поступово стане жертвою буржуазного оточення.

Треба охороняти себе на позиціях, на котрі дмуть всі вітри! Охороняти можна лише **наукою і тісним зв'язком з організацією**. Інших засобів нема.

З другого боку - перед нами завдання: створити Робітничий Університет. Він мусить стати **науковим штабом українського соціалізму**.

Хто його зробить цим? Або ми, або ніхто.

Ми здійснимо це завдання при умові, коли всі товариші прийматимуть **свідому участь** в організації Роб.Ун-ту. І тепер Вам ясно, що **не підготовлені в громадстві на вистві товариші не можуть бути ані корисними, ані потрібними в цій ділі**.

Виконати програму Роб.Ун-ту - значить **утворити українську соціологію**. Але ясно ще більше, що без попереднього знання соціології не можна створити української соціології. Значить, хто хоче бути корисним в цій праці, той мусить пройти шлях науково-соціологічної підготовки.

Роб.Ун-т здійсниться. Але що більше потрібне для цього: гроші чи знання? Ті товариші, що кажуть "аби гроші - все зробимо", глибоко помиляються. Все буде залежати лише від суми **соціологічних знань**, які ми викладемо в лекції Р.Ун-ту. Навіть більше: лише соціологічні знання навчать нас, як організувати Роб.Університет і як здобути кошти на його! Успіх лекцій залежатиме від суми **справжніх знань**, які ми в їх викладемо.

Успіх наш, як партії, залежатиме виключно від степені нашого знання **природи поневолення України**, а цю природу розкриває лише наука соціології. Отже ясно, що для Р.Ун-ту корисний і потрібний для наукової праці лише той товариш, хто знає

принаймні засади соціології - те про що сказано раніш в цьому листі.

Тому, що української соціологічної літератури ще нема і тому, що соціологічна література писана чужими мовами, то без знання чужих мов робота наша не піде. Хто з товаришів не знає чужих мов, той об'єктивно для вищої конструктивної праці ще не здібний.

Це я кажу як раз тим товаришам, що думають, ніби вони знають "більше за робітників" і тому ніби-то зможуть їх навчати. Ні, скласти лекції для Робітничого Університету є робота більш відповідальна, ніж лекції в буржуазному університеті.

Тут не механічна пересадка буржуазних підручників потрібна, а критична перевірка всіх здобутків соціології і сформулювання їх згідно з останнім словом науки і соціалізму.

І для партії потрібно мати принаймні кадри соціологічно освічених керівників, бо політично-неграмотна партія ніколи мети своєї не досягне. Коли сліпий веде сліпого, то виходить в результаті... політика укр. інтелігенції під час революції.

Ось через те я звертаюся до Вас з проханням взятися за самопідготовку до вищої культурно-політичної діяльності, щоб-то до вивчення соціології і політики.

З тих товаришів, що зголосяться до такої праці буде створено соціологічний семінар при Інституті Громадознавства, де я допомогатиму всім т.т. в згаданій праці. До семінара можна належати й не живши в Празі, а ведучи працю в формі листування.

Форма праці в семінарі: кожний предкладає результати своєї особистої наукової роботи на обміркування інших, а ні в якому разі не лекції "старших товаришів" і позікання слухачів. Лише особиста наукова праця є корисною для кожного.

Тих товаришів, які в цей час можуть цілком серйозно приступити до праці на основі поданої в листі схеми, прошу зголоситись в секретаріаті Інституту, вказавши тему, яку даний товариш хоче розробляти.

Думаю, що за рік праці цей семінар дасть змогу багатьом товаришам виступити на поле наукової чи громадської праці з належною авторитетністю.

Це дасть мені надію, що й потрібні для Робітничого Університету і Інституту Громадознавства наукові сили можна буде черпати передовсім з молодих кадрів нашої партії.

Створивши ж Роб. Університет і давши справжню освіту тисячам українських робітників, наша партія сміло зможе тоді приступити до виконання великих історичних завдань України.

Сподіваючись, товаришу, що Ви станете до згаданої праці,

УКРАЇНСЬКИЙ АРХІВНИЙ ФОНД
ІМЕНІ МИКИТИ ШАНОВАЛА
Дар Інж. Сави Зеркала

6 листопаду 1927.

Прага.

